

KHUẤT DẠNG

TRIỂN LÃM CÁ NHÂN

HƯƠNG NGÔ

SƠ ĐỒ

TRIỂN LÃM

THE **F**ACTORY

CONTEMPORARY ARTS CENTRE

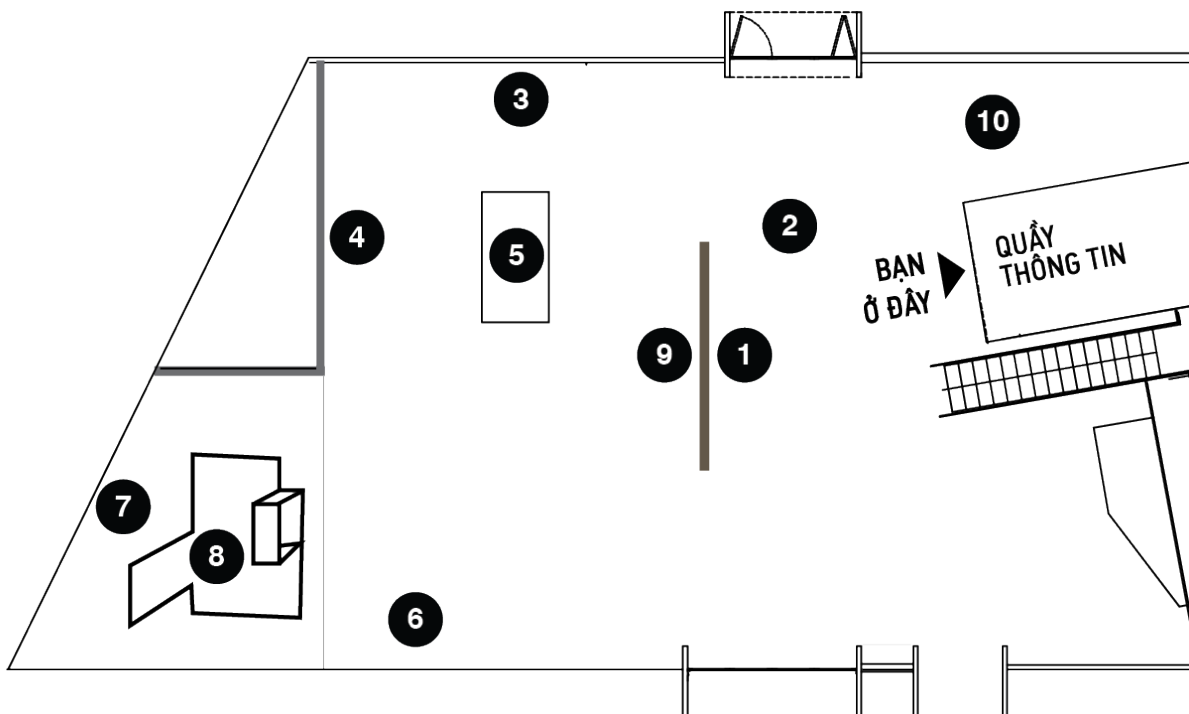
Vui lòng gửi lại sơ đồ này cho The Factory sau khi đọc xong để tiết kiệm giấy, bảo vệ môi trường

Tại triển lãm 'Khuất dạng', nghệ sĩ Hương Ngô khai đào và suy tư về khái niệm và vai trò của người phụ nữ; về cách thức mà xã hội nhìn nhận họ, cũng như cách thức mà lịch sử lưu truyền, vinh danh những đóng góp và ảnh hưởng của họ thông qua các phong trào cách mạng. Hương Ngô được truyền cảm hứng bởi cuộc đời của người anh hùng dân tộc Nguyễn Thị Minh Khai – bởi sức mạnh, sự bền gan và lòng quả cảm của bà trong giai đoạn đỉnh điểm tiến lên của chủ nghĩa xã hội vào thập niên 1930. Đặc biệt, cô bị thu hút bởi vô số những danh xưng khác nhau mà bà đã sử dụng trong cuộc cách mạng chống thực dân đòi độc lập ở Việt Nam. Ở triển lãm này, cô sử dụng tài liệu lưu trữ, văn chương và nghệ thuật để hé mở cánh cửa không chỉ về một hình tượng lịch sử nổi bật, mà còn để nói rộng hơn về cuộc đời của những người phụ nữ đã sống (và hy sinh) trong giai đoạn bão lửa đạn bom này. Mục đích của Hương Ngô là để bóc tách cách thức mà các 'thông dịch' và khuôn mẫu văn hoá (về giới, sắc tộc và quyền lực) đã (và vẫn luôn) thu tóm các quan điểm xã hội về tính dục, tri thức và cái đẹp.

Zoe Butt, Giám đốc Nghệ thuật

Hương Ngô (Huong Ngo, Ngô Ngọc Hương, 吳玉香) sinh ra ở Hồng Kông, hiện sinh sống ở Chicago, và hoạt động nghệ thuật giữa Việt Nam và Pháp. Cô giảng dạy bộ môn Thực hành Đương đại tại Học viện Nghệ thuật Chicago (The School of the Art Institute of Chicago) ở cương vị Phó Giáo sư. Lớn lên ở miền Nam nước Mỹ, cô luôn ưu tư về lịch sử thuộc địa và di dân, đặc biệt là trong mối tương quan với ngôn ngữ, các thiết chế quyền lực và hệ tư tưởng. Trọng tâm trong các sáng tác của Hương Ngô là dấu ấn của thân thể/căn tính (và đồng thời là sự vắng bóng của thân thể/căn tính), cũng như các chất vấn liên quan tới cách thức ta làm hiển lộ quá trình ta tự tạo tác chủ thể của mình. Vừa mang tính khảo cổ, vừa phóng dự về tương lai, các tác phẩm của cô cứ thế từng lớp mở ra một kho lưu trữ vô trật tự, luân chuyển giữa hai công đoạn bồi – bào.

Khởi điểm là một sinh viên ngành sinh học, Hương Ngô nhận bằng Cử nhân Nghệ thuật (Bachelor of Fine Arts) tại Đại học North Carolina, Chapel Hill (2001). Sau đó, cô tiếp tục theo học Thạc sĩ ngành Nghệ thuật & Công nghệ tại Học viện Nghệ thuật Chicago (2004). Phương pháp nghiên cứu và thực hành nghệ thuật dựa trên tư liệu lưu trữ của Hương Ngô nảy mầm từ khi cô còn là nghiên cứu sinh thuộc Chương trình Nghiên cứu Độc lập Whitney (Whitney Independent Study Program), năm 2012. Năm 2016, Quỹ Fulbright tại Việt Nam đã cung cấp tài trợ để cô thực hiện dự án triển lãm bắt nguồn từ Trung tâm Lưu trữ Quốc gia Hải ngoại (Archives Nationales d'Outre-Mer) tại Pháp. Dự án đã được trưng bày tại Bảo tàng Nghệ thuật DePaul (DePaul Art Museum) vào năm 2017. Cô tiếp tục theo đuổi dự án này khi tham gia chương trình lưu trú Camargo Core Program (2018), nơi cô dành thời gian xem xét lịch sử thuộc địa Việt Nam, cũng như phân tích các hình thức phản kháng chống thực dân, các câu chuyện về nhà hoạt động và giao liên là nữ giới. Được hai tờ New City và Chicago Tribune lần lượt miêu tả là 'đậm chất giải thuộc địa' và 'thấm nhuần tư tưởng nghệ thuật nữ quyền liên tầng', các tác phẩm của Hương Ngô đã có mặt ở Museum of Modern Art, New York; Museum of Contemporary Art, Chicago; Nhà Sàn Collective, Hà Nội; và Para Site, Hồng Kông. Cô cũng đã nhận được trợ giúp từ 3Arts, Chicago Artists Coalition, DCASE, Sàn Art, cùng nhiều tổ chức khác.

'bản xứ' của Việt Nam đều bị cân đo đong đếm như tài sản của Đế quốc Pháp.

*Vui lòng truy cập website của bảo tàng đọc thêm thông tin: <https://www.palais-portedoree.fr/node/1007>

3

Vùng lên trước
2017

Mực tàng hình trên giấy bột sulphite, lọ i-ốt
Sắp đặt thủy thuộc không gian, lọ i-ốt; 9 bản: 79 x 53cm (mỗi bản)

Ở tác phẩm này, Hương Ngô sử dụng mực tàng hình - một kỹ thuật mã hoá mà Nguyễn Thị Minh Khai và đồng minh của bà đã từng dùng - để viết lên trên giấy. Mực tàng hình được làm từ nước gạo đun sôi; và ta chỉ có thể đọc được nó nếu chấm thêm vào một chút dung dịch i-ốt. Xuất hiện trên bề mặt các tờ giấy trắng là nội dung bức thư (được chuyển ngữ sang tiếng Pháp) mà Nguyễn Thị Minh Khai đã gửi 'Các Anh' (ở bản chuyển ngữ tiếng Pháp, 'các anh' được dịch thành 'đồng chí'). Trong bức thư của mình, Nguyễn Thị Minh Khai chất vấn rằng: liệu có phải vì bà là một người phụ nữ, vì bà thuộc về tầng lớp học thức, 'tư sản,' mà thư tín của bà chẳng bao giờ được hồi đáp.

4

Gặt Bão
2018

Sách nghệ sĩ, bao gồm năm tập, in bằng mực cảm nhiệt (thermochromic), ốp bảo vệ với vỏ ngoài dập nổi
Sắp đặt tùy thuộc không gian; ốp 22 x 23 x 13cm; 8 phiên bản + bản nghệ sĩ

Tư liệu triển lãm ở dạng sách nghệ sĩ (artist book) này đóng vai trò như 'mỏ neo' của cả triển lãm. Được đóng thủ công, nó bao gồm năm tập; mỗi tập lại chứa các trích đoạn đến từ những tác phẩm văn học thuộc dòng tiểu thuyết 'con gái*'. Mỗi trích đoạn đưa ra một cái nhìn đa dạng về (các khía cạnh đạo đức, dục tính, xã hội v.v. của) hệ thống thể thiếp giữa đàn ông Pháp và phụ nữ Đông Dương trong thời kỳ thực dân. Mặc dù rất hấp dẫn với nhóm độc giả tiểu thuyết giải trí, mỗi tác phẩm văn học này lại khắc hoạ hình dung về một nhân vật, mà qua đó thân phận (đàn bà con gái) của cô ta bị/được trở thành một tương phản chính trị trước các thể lực đàn áp. Hương Ngô đã sử dụng màu đổi màu theo thân nhiệt để in tác phẩm của mình, và bằng cách này, cô 'cản trở' việc đọc của người xem. Nội dung sách sẽ luôn luôn 'khuất dạng', cho tới khi ta 'sờ', 'chạm' vào trang sách, và

1

Ảnh Giám Sát, Danh sách Bí Danh, và Hộ Chiếu Giả mạo của Nguyễn Thị Minh Khai (Trung tâm Lưu trữ Quốc gia Hải ngoại)
2017

In bằng mực in sắc tố trên giấy kim loại bạc MOAB
4 bản in: 25 x 35cm (mỗi bản); 3 phiên bản + bản nghệ sĩ

Bốn bản in trung bày ở đây (được sao chụp từ các văn bản do chính quyền ở Nam Kỳ ban hành) giúp hé lộ các căn tính khác nhau của Nguyễn Thị Minh Khai. Chúng cung cấp thông tin về quê quán và năm sinh của bà (1927, Hải Phòng); cha mẹ của bà; các nghề nghiệp bà đã từng làm; những địa điểm nơi bà từng sinh sống, đã bị bắt giữ hay phải di cư tới; và đặc biệt là danh sách các bí danh bà từng được biết đến.

TƯ LIỆU TRIỂN LÃM

2

Kê nào Sở hữu Ánh sáng
2017

In kỹ thuật số trên lụa organza
365 x 183cm

Xuất hiện trên tác phẩm in lụa này là hình ảnh của một phần bức tranh tường fresco rộng 600m2 trong sảnh Cung Điện Cổng Vàng (Palais de Porte Doree), ngày nay là nơi đặt Bảo tàng Lịch sử Di trú Quốc gia tại Pháp (Cité nationale de l'histoire de l'immigration). Được xây dựng vào năm 1931 để phục vụ (Hội chợ) Đấu Xảo Thuộc địa Paris, mục đích của bảo tàng là để minh hoạ các di sản và thành công mà công cuộc chinh phục thuộc địa mang lại. Ở bên phải bức tranh tường là các hình ảnh tôn vinh hòa bình, nghệ thuật và thương mại; còn bên trái là các hình ảnh đề cao sự tự do, công nghiệp và khoa học. 'Lợi ích của chế độ thực dân được minh hoạ qua vô số các hình tượng như nhà truyền giáo, bác sĩ, hay kỹ sư. Nhưng lại chẳng có hình ảnh nào ám chỉ sự tàn bạo, các yêu sách, hay sự đàn áp người lao động. Mục đích của việc này là để biện minh và thúc đẩy chính sách thuộc địa, bằng cách kiến tạo một hình ảnh xán lạn, lý tưởng về những hành động của Pháp tại ngoại quốc.* Ở phần hình ảnh xuất hiện trên tác phẩm này, ta có thể nhìn thấy một nhà khoa học người Pháp, dường như ông ta đang đo đạc thứ gì đó. Là thiên nhiên phong phú của vùng đất nhiệt đới? Hay phải chăng, là người nông dân Việt Nam đang đứng gần đó? Dù thế nào đi nữa, thì ở đây, những ai-những gì được cho là

trở thành một phần trong ma trận phức tạp của mối quan hệ (về giới, địa vị, sức mạnh, màu da...) này.

*Dòng tiểu thuyết 'con gái' ám chỉ những tác phẩm hư cấu của các nam nhà văn người Pháp (viết vào khoảng những năm 1920-1950), khám phá mối quan hệ tình dục giữa những người đàn ông phương Tây da trắng với những người phụ nữ phương Đông ở Đông Dương. Trong tiếng Việt, 'con gái' có nghĩa là 'người phụ nữ trẻ'. Tuy vậy, từ khi người Pháp bắt đầu xâm lược Đông Dương, từ này dần mang thêm những sắc thái đen tối, có vấn đề hơn: chuyển từ "người phụ nữ thành 'vợ' thành 'người hầu' thành 'gái điếm'" (Frank Proschan, "Giang mai, Nghiện thuốc phiện và chứng Thiếu niên ái: Những cách kiến tạo về các bệnh xã hội của người Việt (và Pháp) thời kỳ thuộc địa (Syphilis, Opiomania and Pederasty: Colonial Constructions of Vietnamese (And French) Social Diseases)" trong Tạp chí Lịch sử Dục tính, Tập 11, số 4, tháng 10 năm 2002, tr.614)

TƯ LIỆU TRIỂN LÃM

5

Livre du Poche (Sách Bỏ Túi)

2018

Sách

Sắp đặt tùy thuộc không gian

Tên gọi 'Le Livre du Poche ám chỉ thể loại truyện ngắn, được bán thành bộ tại Pháp vào những năm 1950. Hình thức giải trí rẻ tiền này được sản xuất hàng loạt và bán với mức giá khá thấp. Bìa sách bên ngoài trông như poster phim, còn nội dung bên trong – được viết phần lớn bởi đàn ông – chứa đầy những phóng túng về tình yêu và sự phiêu lưu. Ở tác phẩm này, Hương Ngô đã đảo lại ánh nhìn của người xem. Giờ đây, ta nhìn từ nhận thức của phụ nữ, để tương phản cách thức mà đàn ông thời bấy giờ cường điệu hoá ham muốn và hình tượng của nữ giới. Đồng thời, cũng là để xem xét lại cách thức mà văn học ngôn tình của Pháp và Mỹ trong những năm 1950 – thông qua những khắc họa về hình ảnh và vai trò của các nhân vật 'bản xứ', của cái được cho là 'bản xứ' – đã làm trầm trọng thêm những ý tưởng thực dân về sự phục tùng và về cái đẹp. Ở tác phẩm gần đó (mang tựa 'Gật Bào'), ta có thể thấy cách thức mà Hương Ngô đã tỉ mỉ 'biên tập' lại những cuốn tiểu thuyết 'con gái': chỉ những trích đoạn mà nghệ sĩ lựa chọn mới được xuất hiện trên trang giấy, mới được mục cảm nhiệt giúp hồi sinh. Ở đây, tác phẩm còn cần tới hơi ấm của người xem: những ghi chép về bạo lực tâm thức và sự phân biệt sẽ chỉ được hé lộ nếu bàn tay ta, sự sống ta chạm vào mặt giấy.

6

Các Đề Xuất cho Các Cách Dịch

2017

In trên giấy báo

Sắp đặt tùy thuộc không gian, mỗi bản in: 84 x 56cm

Cuộc đấu tranh giai cấp của phong trào Cộng Sản đầu thế kỷ 20 tại Việt Nam đã phần nào che khuất phong trào Nữ Quyền, để lại phía sau khung lý thuyết cũng như những cách thức chuyển ngữ khái niệm 'chủ nghĩa nữ quyền' ('feminism') còn dang dở. Hương Ngô đã liên lạc với một nhóm các nghệ sĩ và tri thức (những người xác định bản thân là người Việt Nam), và mời họ đưa ra các bản dịch khá đĩ cho khái niệm 'feminism' bằng tiếng Việt. Sử dụng đa dạng hồi âm của họ, cô tạo ra một bộ dấu (bề mặt của bộ dấu được khắc các lời giải nghĩa, cách chuyển ngữ và các câu chuyện khác nhau xung quanh khái niệm nữ quyền) để in thành văn bản 'Các Đề Xuất cho Các Cách Dịch'. Ở đây, lời mời của Hương Ngô không chỉ đóng vai trò như một đề xuất nhằm tìm ra một bản dịch. Sâu xa hơn, còn đóng vai trò như một đề xuất (để suy ngẫm lại) về chính quá trình dịch thuật.

TƯ LIỆU TRIỂN LÃM

7

Hồi các chị em phụ nữ

2018

In phototex trên giấy

Sắp đặt tùy thuộc không gian

Hương Ngô đã tìm thấy tờ rơi này (được in ấn bằng công nghệ hectography) tại Trung Tâm Lưu Trữ Quốc Gia II ở Việt Nam. Viết vào ngày 11 hoặc 12 tháng Bảy năm 1940, văn bản bắt đầu với 'Hồi các chị em phụ nữ! Bị trói buộc trong vòng phong kiến hắc ám. Trong chế độ thuộc địa dã man, các giới phụ nữ nước nhà đã chịu biết bao nhiêu mùi đau khổ, xiềng xích gia đình gông cùm xã hội chuyên chế chính trị. Các chị em từ hạng thượng lưu tri thức đến hạng cùng dân tạo khổ ở hầm mỏ, đồn điền rẫy bay ai đã được cho tự do gì'. Và văn bản kết thúc một cách mãnh liệt với lời kêu gọi 'Nổi lên đi các bà các chị! Nổi lên cuộn như sóng gió, như nước tràn, hô to những khẩu hiệu. Tham gia ngay Mặt trận thống nhất dân tộc phản đế Đông dương.' Dù Hương Ngô không biết tác giả của văn bản mang tính tuyên ngôn này là ai, 'Hồi các chị em phụ nữ' vẫn mang trong câu chữ của nó lòng nhiệt thành và sức mạnh của những người phụ nữ đã mở đường cho một thời đại mới, nơi phụ nữ nắm quyền quyền làm chủ giới tính trong đời sống xã hội và chính trị của đất nước. Tương tự, trong 'Các Đề Xuất cho Các Cách Dịch', Hương Ngô cũng nỗ lực phân tích thái độ và quan điểm của phụ nữ thế kỷ 21 trước các vấn đề về định nghĩa nữ quyền và quyền của phụ nữ.

TƯ LIỆU TRIỂN LÃM

8

Đàn Bà Mới

2017/2020

Phiên bản trình diễn tại The Factory do Tricia Nguyễn điều phối Kịch, sân khấu (gồm máy đếm nhịp, chuông, kịch bản) và trang phục

Sắp đặt tùy thuộc không gian: sân khấu: 183 x 137 x 137cm (ước chừng); 3 trang phục: 89 x 89cm (mỗi bộ, ước chừng)

Được viết vào năm 1944 bởi nhà biên kịch người Việt nổi tiếng Vũ Đình Long, 'Đàn Bà Mới' kể câu chuyện về ba người phụ nữ làm việc cho một tạp chí phụ nữ đương đại. Mặc dù từng được hoan nghênh là mang tính hiện đại bởi phong cách 'kịch-nói' ảnh hưởng từ Pháp, kịch bản của 'Đàn Bà Mới' lại ủng hộ một cấu trúc giới mang tính gia trưởng, Nho giáo. Trong đó, nhân vật nữ chính bị thao túng bởi chủ bút của tạp chí (là nam giới), và ai trong số các nhân vật nữ cũng bị đẩy đến mức mâu thuẫn lẫn nhau. Hương Ngô sử dụng câu chuyện thế kỷ 20 này để nhìn lại cách mà tư tưởng phụ hệ hoạt động ăn khớp với hệ thống tư bản, để rồi vô hình chung bóc lột những thể xác nữ-định (female-identified bodies). Trong phiên bản của mình, Hương Ngô chuyển thể vở kịch bằng cách loại bỏ tất cả lời thoại của các nhân vật là nam giới. Quá trình này để lại sau nó những khoảng trống và ngắt đoạn dài, mở ra một phân tích đậm chất đương đại cho tác phẩm.

Bản gốc của vở kịch 'Đàn Bà Mới' lấy cảm hứng từ tạp chí Phụ nữ Tân văn, vốn được xuất bản tại Sài Gòn từ năm 1929 đến 1935 và bao gồm nhiều chủ đề như nội trợ, chăm con, quan hệ gia đình và chính trị.

9

Khuất dạng trước mắt (Ảnh thờ)

2020

Ảnh chuyển động, màu, lặp lại

Diễn viên: Yến Hải Nguyễn

Tại triển lãm này, Hương Ngô chủ đích giới hạn sự hiện diện của cơ thể/hình thể người phụ nữ. Thay vào đó, để đại diện cho trải

nghiệm của nữ giới, là những sáng tác mang tính ý niệm, những văn bản chứa mật mã. Tác phẩm 'ảnh thờ' này là chốn duy nhất nơi cơ thể nữ giới xuất hiện. Nhân vật chính của chúng ta nhìn chăm chăm vào ống kính, hơi thở của cô bị cuốn vào vòng quay lặp đi lặp lại - hết như cách mà Lịch sử đã luôn viết về phụ nữ. Ta chẳng thể nghe những lời cô nói, nhưng sự hiện diện của cô vang vọng một sức mạnh ta không thể chối từ.

10

We are here because you were there

Chúng tôi ở đây vì quý vị đã ở đó

Nous sommes ici parce que vous étiez là-bas

2016-2017

In hectograph trên giấy, với phông chữ được thiết kế riêng cho văn bản

Sắp đặt tùy thuộc không gian, mỗi bản in: 48 x 60cm

Xuất hiện trên các bản in (sử dụng công nghệ hectography - một hình thức sao chép xưa cũ, thường được dùng trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp) là lời trích từ tiểu thuyết gia Ambalavaner Sivanandan, nhà tri thức hàng đầu của Sri Lanka với sự nghiệp đầy cống hiến. Tác phẩm của Ambalavaner thường làm hiển lộ cách mà nhận thức về chủng tộc và giai cấp còn tồn tại trong một thế giới vẫn đang tranh đấu để phá bỏ thái độ thực dân trước lao động sức người. Gợi nhắc về những khác biệt giữa giàu và nghèo, giữa sự dịch chuyển tự nguyện và phi-tự nguyện, giữa các làn ranh chia rẽ đức tin (dù là Ấn Độ Giáo, Phật Giáo hay Hồi Giáo), giữa những kẻ có thể và những người không thể - lời văn 'Chúng tôi ở đây vì quý vị đã ở đó' xoáy sâu vào những hậu quả, lỗi lầm và hổ thẹn của chế độ thực dân, nhưng đồng thời cũng đề cao những công sức lao động (vì vô hình vô dạng) mà ta thường bỏ sót.

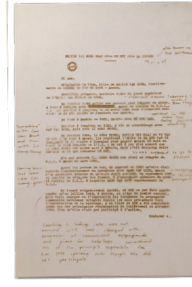
Tín hiệu từ Căn bếp Bí mật

2017

Cộng tác cùng Nhung Nguyễn

Sắp đặt âm thanh bốn kênh: 10:00 phút, lặp lại.

Âm thanh bao trùm không gian triển lãm là kết quả của cộng tác giữa Hương Ngô và Nhung Nguyễn - nghệ sĩ âm thanh sinh sống và làm việc tại Hà Nội. Lấy cảm hứng từ cách mà các nhà hoạt động phong trào chống thực dân đã dùng đồ vật trong nhà (chẳng hạn như dụng cụ bếp, nhạc cụ quen thuộc trong đời thường, và thậm chí là cả đồ nội thất) để liên lạc với nhau, tác phẩm này được tạo ra bằng các đồ vật trong bếp của Nhung, sau đó được Hương Ngô sắp xếp và biên tập. Âm thanh của bếp hoà quyện với tiếng ồn của cuộc sống hàng ngày, cho phép những tín hiệu (hay mật mã) được truyền đi mà không bị phát hiện, ngoại trừ bởi những người tìm kiếm chúng.

Lá thư từ Nguyễn Thị Minh Khai tới cha (Nguyễn Văn Bình)

Lá thư từ cha của Nguyễn Thị Minh Khai tới Thống tướng Philippe Pétain

Lá thư từ Nguyễn Thị Minh Khai tới các Đồng Chí hay Các Anh (2 trang)

Hồ sơ Nguyễn Thị Minh Khai (2 trang)

Lá thư từ Nguyễn Thị Minh Khai tới tới Hồng (2 trang)

2017/2020

In laser trên giấy

Sắp đặt tùy thuộc không gian; 8 bản in: 21x29cm (mỗi bản)

Trung bày kèm một vài tác phẩm là các văn bản mà Hương Ngô tìm thấy tại Trung tâm Lưu trữ Quốc gia Hải ngoại tại Pháp (Nationales d'Outre Mer), cũng như những dòng ghi chú của cô. Các văn bản này liên quan tới Nguyễn Thị Minh Khai, giúp hé lộ ý chí quật cường cũng như những khó khăn mà bà đã trải qua trên con đường giúp Việt Nam đấu tranh giành độc lập. Chúng đồng thời cũng đóng vai trò là một trong những nguồn cảm hứng giúp nghệ sĩ kiến tạo triển lãm lần này. Vui lòng tìm đọc bản dịch tiếng Việt các phần ghi chú của Hương Ngô tại quầy Thông tin.